

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.51>
УДК 332.1:338

*О. В. Акіліна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9968-4921>*

*І. В. Яковенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2560-9034>*

*О. В. Гузун,
магістрант кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3897-556X>*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

*O. Akilina,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Borys Grinchenko Kyiv University*

*I. Yakovenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Borys Grinchenko Kyiv University*

*O. Huzun,
Master's student of the Department of Management,
Borys Grinchenko Kyiv University*

CONCEPTUAL APPROACHES TO POST-WAR DEVELOPMENT OF REGIONS

В статті розглянуто теоретичні і практичні аспекти формування регіональної політики в Україні в післявоєнний період. Запропонована нова типологія територій в прив'язці до адміністративного поділу держави, в основі якої було покладено оцінку стану економічної та соціальної сфери, специфіку вирішення потреби в інвестуванні та розробки програм регіонального розвитку. Відповідно виділено такі три основні типи територій - це території відновлення, території стабілізації соціально-економічного потенціалу та потенційного зростання, території інноваційної перебудови. На основі аналізу статистичної інформації, отриманої за останній період, надана аргументація щодо напрямів розвитку різних галузей виробничої та невиробничої сфер, із конкретизацією завдань, що можуть бути вирішені на регіональному рівні в залежності від специфіки ситуації в тому чи іншому регіоні. Внесені пропозиції щодо впровадження цілого ряду механізмів фінансування, зокрема, на регіональному рівні.

The article deals with the theoretical and practical problems of regional policy formation in Ukraine after the war. A new typology of territories is proposed, which is connected to the administrative division of the state. The main focus of it is an assessment of the state of the economic and social sphere, the specifics of solving the need for investing in regional development. Accordingly, the following three main types of territories are distinguished - the restoration territories, territories of stabilization of socio-economic potential and potential growth, territories of innovative reconstruction.

On the basis of the analysis of modern statistics, an argumentation is provided regarding the directions of development of various branches of production and non-production spheres for these types of territories. Tasks that can be solved at the regional level depending on the specifics of the situation in one or another region are specified. Proposals for the implementation of a number of financing mechanisms at the regional level, including the creation of investment funds were made. In particular, we are talking about funds for the reconstruction and development of regions, which can be created at the level of individual territorial communities, associations of communities, regional and district administrations. The creation of such funds can be carried out on the following basis: fund founders become participants in regional projects; the fund receives

the rights of a credit institution and carries out project lending at moderate interest rates; projects financed by the fund are tied to goods and products produced by its founders; trust principle; leasing principle; investing on the basis of production sharing agreements.

A specification of the methodology used in the OECD regarding the selection of priority indicators for monitoring the attractiveness of regions in the post-war period was carried out. In particular, the interpretation is given and the evaluation indicators are determined for such indicators as the economic attractiveness of the territory, consumer satisfaction, and the well-being of residents.

Ключові слова: *регіональна політика; післявоєнний період; типи територій; громади*

Keywords: *regional policy; post-war period; types of territories; community*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Непродуманість деяких аспектів державної політики регіонального розвитку у період, що передував вторгненню агресора, була однією з причин недостатньої готовності регіонів та окремих територій до нових викликів, які виникли в результаті такої агресії. В цьому відношенні можна зазначити надто прискорений перехід до нової адміністративно-управлінської моделі, коли фактично за один рік була мінімізована управлінська функція середньої ланки – адміністративних районів, з балансу яких в прискореному порядку були передані тільки-но створеним територіальним громадам цілий ряд установ та закладів. Щоб реалізувати такі нові повноваження громадам бракувало потужності, ресурсів, управлінського досвіду, напрацювань по зовнішніх зв'язках. Після початку широкомасштабної агресії росії проти України, з метою запобігання загрози безпеці держави, було прийнято рішення щодо повернення ряду повноважень вищим від громад ланкам – військовим адміністраціям. Ця війна буде мати тривалі наслідки для регіонального розвитку навіть після завершення бойових дій. Україна

потребуватиме прозорих та науковообґрунтованих підходів до планування відновлення та розвитку її регіонів. Формування нової регіональної політики повинно базуватися на всебічному аналізі та об'єктивній оцінці ситуації, пов'язаної з війною, її впливу на країну в цілому, на ситуацію в регіонах та в окремих громадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне бачення державної регіональної політики розкрито в дослідженнях Згуровського М., Архипенко І., Барса Ф., Бобровської О., Бортса Г. та Штейна Дж., Возняка Г., Гоффе М., Гречко А., Давимуки С., Куйбіди В. та Федулової Л., Кужелева М., Мельника А., Негоди В., Нечипоренка А., Перу Ф., Пургаліса Л. та Грей Н., Пістуна М., Хекшера Е. та багатьох інших.

Водночас концептуальні засади державної регіональної політики України в умовах післявоєнного відродження, практичні аспекти її реалізації потребують нових підходів та принципового переосмислення.

Цілями даної статті є розробка рекомендацій щодо концептуальних підходів до формування регіональної політики в Україні у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Широкомасштабне військове вторгнення росії на територію нашої держави суттєво вплинуло на ситуацію в Україні в цілому, в регіонах та територіальних громадах. На даний час виділено три базових критерія для визначення територій, що постраждали від війни:

- тимчасово окуповані території;
- оточені (блоковані) території;
- території, де тривають активні бойові дії [1].

Станом на 17.10.2022 за оновленими даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «...до районів проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), входить 9 областей...» [1]. Території, що

звільняються ЗСУ мають зруйновану інфраструктуру, а також є частково замінованими.

Проблемним питанням є ситуація з людськими ресурсами, які значно перерозподілилися по території країни. «Згідно з даними останнього загальнонаціонального репрезентативного опитування, яке Міжнародна організація з міграції провела з 12 до 23 липня 2022 р., наразі в Україні понад 6,6 млн осіб є внутрішньо переміщеними. Ця цифра становить 15 відсотків від загального населення України» [2]. Виходячи з міжнародного досвіду можна стверджувати, що якщо бойові дії на території України затягнуться й відповідно не буде умов для повернення ВПО на місця їх постійного проживання, то висока ймовірність того, що значна їх частина залишиться за місцем тимчасової реєстрації. Зазначена ситуація значно вплине на систему розселення в Україні та розміщення продуктивних сил в регіональному розрізі. «...Найбільше людей виїхало з Харкова та Харківської області, Києва та Київської області (понад 500 тисяч осіб на місто й область) а також Донецької області (понад 390 тисяч), понад 100 тисяч осіб виїхали із Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Луганської, Чернігівської областей...» [3]. Водночас в західних регіонах України частка офіційно зареєстрованих ВПО перевищує 10%. Як нами наголошувалося в попередніх публікаціях за цією тематикою, це створює значне навантаження на соціальну інфраструктуру. Навіть з урахуванням поступового відтоку додаткових споживачів соціальних послуг, соціальна інфраструктура цих регіонів залишиться перенавантаженою.

Щодо зовнішньої міграції населення країни, то, за даними ООН, від початку війни з України «...виїхало понад 12,5 мільйонів людей, проте позитивним є факт, що близько 5 мільйонів з них вже повернулися додому...» [4]. «...Основними регіонами, куди повертаються люди, є Київ та Київська область, а також Харківщина, Одещина та Чернігівщина..» [2].

Не менш важливе значення для регіонального розвитку має стан інфраструктури, зокрема соціальної, яка за час війни набула значних втрат,

що продовжуються щодня. Станом на 1 вересня 2022 року загальна сума прямих збитків інфраструктурі, що задокументовані, складала «...понад \$127 млрд або приблизно 4,6 трлн гривень (за вартістю заміщення). Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (39,7% або \$50,5 млрд) та інфраструктурі (27,7% або \$35.3 млрд)...Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень об'єктів громадського сектору (соціальні об'єкти та установи, заклади освіти, науки та охорони здоров'я, культурні споруди, спортивні об'єкти, адміністративні будівлі тощо) складають близько \$11,6 млрд...» [5]. Найбільші інфраструктурні втрати спостерігаються в районах бойових дій: «...Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська області. Серед міст, які постраждали під час війни найбільше, Маріуполь, Харків, Чернігів, Сєверодонецьк, Лисичанськ, Суми, Рубіжне, Ізюм, Миколаїв, Бахмут, Волноваха...» [5].

Суттєві втрати нанесені енергетичній інфраструктурі. Якщо на червень 2022 року їх пряма оцінка для економіки країни становила 1,8 млрд \$, а загальні непрямі втрати оцінювалися в 11,6 млрд \$. То лише за два тижня жовтня країна втратила щонайменше половину теплових генеруючих потужностей України та зазнала збитків на мільярди доларів [6]. За попередніми оцінками Міненерго 30-40% загальної національної енергетичної інфраструктури було вражено лише під час цих жовтневих атак, що активно продовжуються у листопаді. Проте криза енергетичного сектору пов'язана не лише з фізичним руйнуванням інфраструктури, а також із фінансовими факторами, зокрема, із загальним зниженням споживання в середньому на 35% та з несприятливою макроекономічною ситуацією в країні.

Окремої уваги потребує транспортна інфраструктура. Україна завжди була потужною транзитною державою. Під час складання SWOT-аналізу багатьох регіонів як сильна сторона завжди зазначалися міжнародні транспортні коридори, які планувалося розширювати. Нині Україна не має

доступу до своїх портів на Азовському морі, а її чорноморські порти заблоковано. Суттєвих втрат зазнали обслуговуюче та дорожнє господарство, зведено до мінімуму використання аеродромів. Оскільки зазначений потужний потенціал втрачено надовго, це значно зменшує економічні можливості розвитку окремих територій та регіонів. Отже, виникає нагальна потреба створення повноцінної транспортної альтернативи для України.

Нині, за оцінками деяких дослідників, відбувається процес деіндустріалізації міст та цілих регіонів. Такі висновки робляться на підставі того, що найбільших руйнувань під час широкомасштабного вторгнення російської федерації зазнали й продовжують зазнавати саме промислові міста й регіони України. Це є суттєвим фактором впливу нині та в перспективі на розміщення продуктивних сил в регіонах, а також визначає ймовірність повернення тимчасово переміщених людських ресурсів на місця їх постійного проживання. Найбільша кількість зруйнованих промислових підприємств у Харкові, Києві, Чернігові, Миколаєві, Сумах, Лисичанську, Кременчузі та інших. Страшних втрат зазнав Маріуполь, де поряд з житловою та соціальною інфраструктурою зруйновано найбільші металургічні підприємства.

Все вищеперераховане вимагає значної корекції нині діючої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, оскільки ми маємо нові обмеження, спричинені війною, маємо втрати багатьох можливостей та переваг довоєнного періоду, проте відкриваються нові перспективи у зв'язку набуттям Україною статусу кандидата на членство у ЄС та широкомасштабною підтримкою України в ЄС та США. При визначенні концептуальних засад нової регіональної політики післявоєнного періоду слід виділити основні типи територій, що виокремилися під час війни, з огляду на які слід планувати їх можливу спеціалізацію, визначати структуру їх економіки, планувати розміщення продуктивних сил та визначати транспортну логістику.

Спираючись на наявну в законодавстві нову дефініцію – «функціональні типи територій» – та їх класифікацію, спробуємо відкоригувати цю класифікацію, проєктуючи її на післявоєнний період. Далі для визначених нами типів територій спробуємо визначити основні концептуальні підходи до їх розвитку у найближчій післявоєнній перспективі (див. рис. 1)

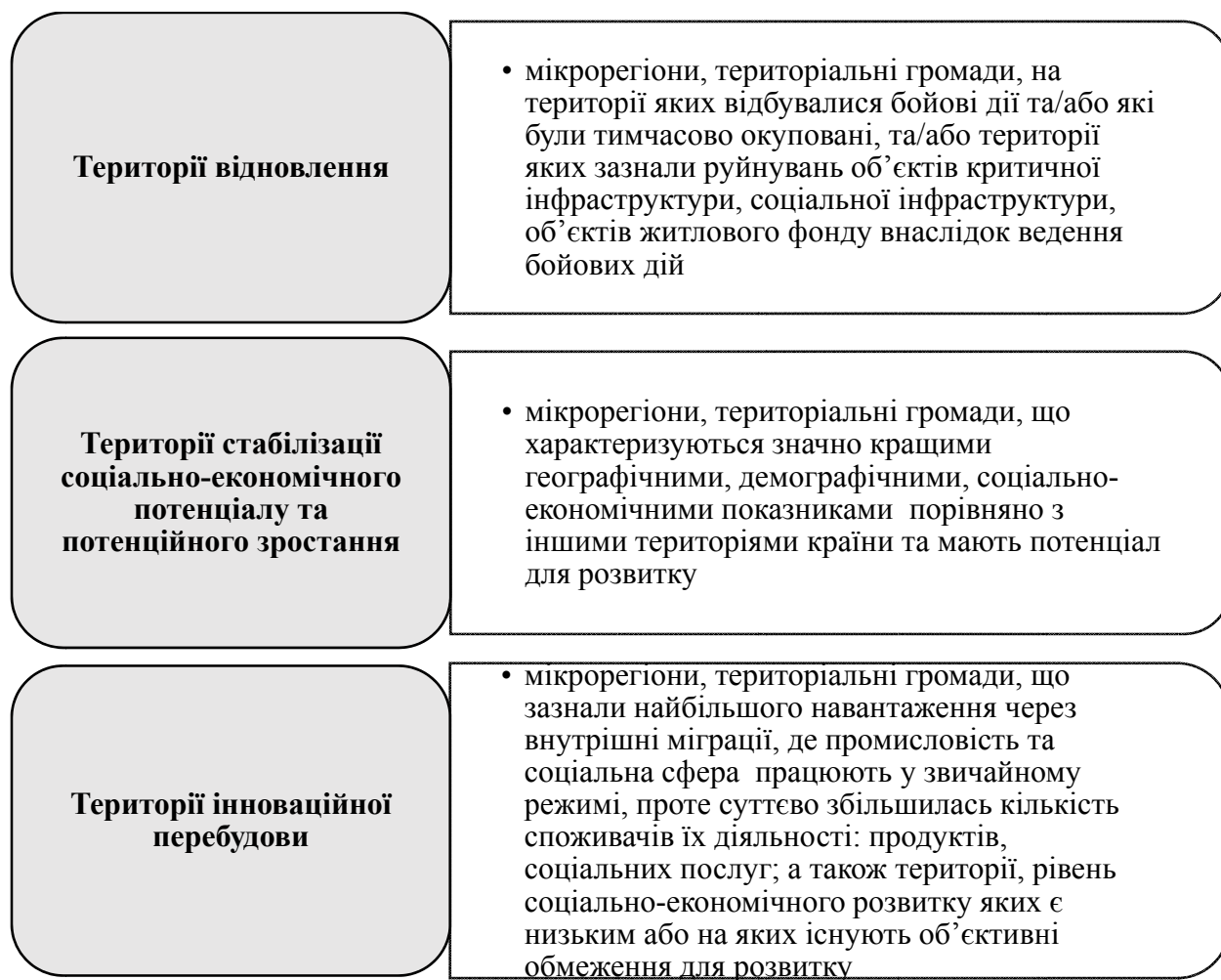

Рис.1. Функціональні типи територій у нових підходах до регіонального розвитку

Джерело: складено авторами на основі [7]

Території відновлення, розташовані вздовж кордону з росією та Білоруссю, де рівень загрози прямого військового вторгнення є найбільшим. Тому саме тут повинно бути розміщено достатню кількість військових об'єктів стримування агресора. Слід врахувати, що на цих територіях велика частина інфраструктури непридатна для подальшого функціонування та

потребує відновлення, реконструкції або нового будівництва. Зазначене спричиняє проблему відтоку людських ресурсів. Всі ці фактори роблять процес відновлення тривалим та дуже складним. Також є потреба диференційованого підходу до територіального планування залежно від ступеня руйнувань та втрат населення, що забезпечить формування оптимального плану відбудови територій (або можливої відмови від неї).

Одним з таких критеріальних підходів до територіального планування має бути оцінка можливостей для постійного населення щодо повернення. Зрозуміло, що воно є малопривабливим через постійну загрозу повторного вторгнення. Тому територіальне планування має ґрунтуватися на розумінні таких основних економічних можливостей та стимулів, як забезпечення житлом, створення робочих місць та організація соціальної інфраструктури й дозвілля.

Для організації масштабного будівництва на цих територіях потрібна велика кількість будівельних матеріалів. В свою чергу це потребує формування мережі підприємств-виробників таких матеріалів, розташованих в максимальному наближенні до зруйнованих територій. Зазначений підхід забезпечить оптимальне споживання місцевих сировинних ресурсів та дозволить створити додаткові робочі місця для стимулювання повернення постійного населення.

В наших дослідженнях ми вже наголошували, що «...дієвим засобом відновлення керованості та забезпечення гідної якості роботи освітніх, медичних та інших соціальних закладів... є розвиток такого напрямку як створення відповідних освітніх та госпітальних округів, для яких правове, організаційне та методичне обґрунтування діяльності з'явилося в пакетах реформ (зокрема, в освіті та охороні здоров'я), прийнятих ще наприкінці минулого десятиліття... В рамках округів можна продумати спеціалізацію та співпрацю закладів тієї чи іншої сфери... До роботи в округах можуть бути долучені установи суміжних сфер діяльності – реабілітації, культури,

фізичної культури, із впровадження інформаційних та цифрових технологій...» [8].

Для розвитку територій, що сильно постраждали від наслідків військових дій, потрібно забезпечити всебічну підтримку та стимулювання розвитку самозайнятості, малого та середнього підприємництва, що будуть зорієнтовані на внутрішній регіональний ринок, а отже не становитимуть значного інтересу для ворожих атак. Окрім того, саме підприємства малого та середнього бізнесу здатні бути гнучкими до зовнішнього середовища, швидко наповнювати ринок товарами та створювати нові робочі місця. На територіях, що межують з росією, також доцільним є розширення заліснення територій перспективними видами деревини.

У свій час один з авторів цього дослідження був дотичний до проекту «Громади майбутнього» та брав участь у науковій розробці «Сталий розвиток регіонів: Створення поселення майбутнього засобами об'єднання територіальних громад та впровадження інноваційних ініціатив агентів змін» [9]. Закладені в ньому ідеї акумуляції додаткових ресурсів за рахунок реалізації інноваційного проекту створення громад майбутнього, який розглядався як пілотний проект для сталого розвитку Київської області, та передбачав можливості поширення на інші регіони України, в нинішніх умовах набуває нового значення. Ефективна реалізація нового формату громади, що забезпечує створення додаткових робочих місць, рівномірну систему розселення, реалізацію соціальної політики щодо забезпечення житлом найбільш незахищених категорії громадян, використання енергозберігаючих технологій, інноваційні технології соціалізація людей, які не бачать себе щасливими в майбутньому – нині є гарним інструментом для відродження першого типу територій.

На територіях, які визначаються як **території стабілізації соціально-економічного потенціалу та потенційного зростання**, забезпечення роботи промислових підприємств теж має здійснюватися з урахуванням захисту від ракетних ударів. Тут мова в основному йде про території Центральної

України. Розбудова мережі малих та середніх підприємств на цих територіях також може розглядатися як альтернатива великим промисловим підприємствам. Підтримуємо думку дослідників [3], що пріоритетним тут має бути розвиток підприємств харчової промисловості, зорієнтованих на внутрішній ринок, а також підприємств високотехнологічних галузей та військово-промислового комплексу. На базі вітчизняних підприємств потрібно продумати замкнуті технологічні ланцюги виробництва продукції військового призначення. Важливо скооперуватися з західними партнерами, використовуючи інструменти технопарків, а також створити спільні виробництва з американськими військовими корпораціями.

Нажаль, в Україні бракує системних досліджень використання Smart-спеціалізацій в регіональних стратегіях з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів та окремих територій. Smart-спеціалізації – це сфери або сектори економічної діяльності, що мають високий потенціал для розвитку. Вони або вже є провідними у своєму регіоні, або потенційно можуть такими стати. Це інтегровані програми економічних перетворень, які базуються на знаннях, створюють конкурентні переваги, підтримують інновації, стимулюють інвестиції та залучають стейкхолдерів у процес регіонального розвитку. Саме запровадження Smart-спеціалізації – запорука успішного розвитку територій другої групи.

Проблема відновлення пошкоджених мереж електро- та газопостачання – нині стала спільною проблемою усіх українських територій. Нам потрібно замінити традиційне газопостачання електроенергетикою. Нажаль, необхідно продовжувати розвиток атомної енергетики як надійного джерела енергії, незважаючи на всі її небезпеки, що особливо проявилися під час війни в Україні. Атомна енергетика сьогодні забезпечує Україну енергією, яка втричі дешевша за вироблену на теплових станціях та в сім разів дешевша від енергії з альтернативних джерел (сонячних і вітрових станцій). Окрім того атомна енергетика не залежить від добової та сезонної нерівномірності виробництва.

Підтримуємо думку, що не слід відмовлятися від розвитку «зеленої енергетики», будуючи підприємства, що «...переробляють вугілля, торф, кукурудзу на рідкі чи газоподібні енергоносії...З огляду на обмежені можливості українського експорту зернових та високу залежність України від імпорту дизельного пального та бензину, варто швидко розгорнути виробництво біодизеля та біоетанолу на невеликих розсереджених по регіонах сучасних підприємствах, що переробляють ріпак, кукурудзу, буряки, картоплю, інші культури на енергоресурси...» [3].

До **території інноваційної перебудови** можуть бути території, що зазнали найбільшого навантаження через внутрішні міграції, в основному Західної України, куди було переселено багато внутрішньо переміщених осіб. Ситуація тут відрізняється тим, що більшість підприємств та закладів соціальної сфери працюють у звичайному режимі, проте значно зросла кількість споживачів їх діяльності. Вже зараз ми спостерігаємо певну тенденцію щодо поступового відтоку додаткових споживачів послуг, але у післявоєнний період ще певний час їх кількість буде перевищувати потужності агросфери, торговельного та побутового обслуговування, освітніх, медичних та інших соціальних закладів. Тут перспективою у післявоєнний період також є інноваційна перебудова на основі Smart-спеціалізацій та створення спільних господарських комплексів із ринковою інфраструктурою сусідніх країн – Польща, Словаччина, де також буде залишатися велика кількість наших громадян. До цього, третього типу територій, виділеного нами в дослідженні, також увійдуть багато із тих територій, що зараз мають низький рівень розвитку.

Історично територія західної частини України, незважаючи на дещо нижчий рівень соціально-економічного розвитку порівняно із східними територіями, мала свої унікальні регіональні риси, які зберігаються, на наш погляд, й у нових реаліях. Посилення транспарентності кордонів України та ЄС, з початку військових дій в Україні, є основою для активізації транскордонного співробітництва. Особливе значення, на наш погляд, в

післявоєнний період тут слід приділити розвитку туристичного сектору. Потенціал розвитку туристичного сектору, на думку дослідників, полягає у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій й цифрових медіатехнологій для модернізації сектора та підвищення якості туристичних послуг; пошуці нових підприємницьких ініціатив; використанні туризму як стимулятора розвитку суміжних секторів економіки (сільського господарства, ІКТ, відновлюваної енергетики, будівництва тощо) та екологічних інновацій (використання енергоефективних будівель та екологічно чистого транспорту); використанні геоданих для розроблення програм з туризму та створення геопорталів. Туристичний сектор також можна розглядати як елемент розвитку економіки знань у регіоні. Отже, розвиток туризму може сприяти вирівнюванню регіонального розвитку та підвищенню якості життя.

Слід також звернути увагу на такий перспективний напрямок як перенесення на територію західних областей ряду складових галузей соціальної сфери із перспективами їх спільної експлуатації із європейськими партнерами. Стосовно медицини тут можна використовувати досить значний потенціал українських медичних потужностей, зокрема, в напрямі кардіології, гастроентерології, фтизіатрії, інших нозологій. Спільна діяльність західних та українських медиків забезпечить більшу економічну ефективність через значно нижчі сукупні витрати. В сфері освіти можна організувати спільно із європейськими партнерами тренінгові навчальні програми в сфері освіти дорослих, зокрема щодо системи соціального догляду, вивчення іноземних мов, освоєння цифрових технологій. У цих сферах ми маємо кваліфікаційну базу, а для західних партнерів є безумовний економічний зиск.

На завершення слід сказати кілька слів про фінансування зазначених напрямів регіонального розвитку та відновлення. Джерелами такого фінансування можуть бути:

- Фонд підтримки малого та середнього бізнесу;

- Фонд підтримки армії;
- Фонд відновлення та трансформації економіки;
- Гуманітарний фонд;
- Фонд обслуговування та погашення державного боргу;
- Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури;
- Фонд відновлення зруйнованої російською війною енергетичної інфраструктури (донорами якого переважно є країни ЄС).

І саме головне – це фонди відбудови та розвитку регіонів, що можуть створюватись на рівні окремих територіальних громад, об'єднань громад, обласних та районних адміністрацій. Створення таких фондів може здійснюватися на наступних засадах:

- засновники фондів стають учасниками регіональних проектів, що прийняті для реалізації;
- фонд отримує права кредитної установи і здійснює кредитування проектів за помірні проценти;
- проекти, що фінансуються фондом прив'язані до товарів і продукції, що випускається його засновниками;
- трастовий принцип, коли учасники фонду укладають договір довірчого управління майном із інвестиційними установами на ефективне використання цього майна;
- лізинговий принцип – надання ресурсів у використання та експлуатацію на певний термін;
- інвестування на базі угод про розподіл продукції.

Окреме питання займає купівля інвесторами у власність земельних угідь. Прийнятий у 2020 році закон обмежує такі можливості, відносячи участь іноземців у цьому процесі на рішення референдуму (і то починаючи із 2026 року). Ясно, що коли приймався цей закон, не стояло питання про воєнний стан. Зараз є нагальна потреба переглянути ряд базових норм. Зокрема, можна надати право територіальним громадам продавати землю

(звичайно із певними встановленими обмеженнями) тільки за умови здійснення на цій землі узгоджених з громадою інвестиційних проектів.

Краще розуміння щодо механізмів забезпечення регіонального розвитку дає інформація, узагальнена в табл. 1.

Таблиця 1. Заходи забезпечення регіонального розвитку різних типів територій

Зміст заходів	Території відновлення	Території стабілізації соціально-економічного потенціалу та потенційного зростання	Території інноваційної перебудови
Відновлення закладів та підприємств, що існували до війни	Нове будівництво та реконструкція	Повернення всіх функцій	Розширення та перебудова на інноваційній основі
Передача у концесію зарубіжним та вітчизняним суб'єктам	Значні масштаби	Окремі об'єкти після ретельного обґрунтування	В окремих випадках
Приватизація об'єктів державної та комунальної власності	В окремих випадках	В окремих випадках	В окремих випадках
Державно-приватне партнерство	Приватний партнер незалежно зарубіжний чи вітчизняний	Як правило вітчизняний партнер	Як правило зарубіжний партнер

Джерело: створено авторами

Вирішення проблеми пошуку інвесторів завжди прив'язується до показників інвестиційної привабливості. У 2022 році Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) було розроблено нові документи з регіонального розвитку: «Вимірювання привабливості регіонів» [10].

Нами виокремлено з запропонованої ОЕСР методики пріоритетні показники моніторингу привабливості регіонів у післявоєнний період (див. табл. 2).

**Таблиця 2. Пріоритетні показники моніторингу привабливості
регіонів України у післявоєнний період**

Показники	Пріоритетні індикатори
Економічна привабливість території	1. Економіка: ВВП на душу населення 2. Інновації та підприємництво: частка персоналу, зайнятого у НДДКР, кількість людей, зайнятих у НДДКР, безпосередньо пов'язана з державними та приватними інвестиціями у НДДКР 3. Ринок праці: зайнятість населення
Задоволеність споживачів туристичною інфраструктурою регіону, і його репутація серед іноземних гостей (особливо важливо для третього типу територій)	1. Туризм: кількість ночівель у туристичних місцях на 1000 мешканців; 2. Культурний капітал: частка зайнятих у культурі та творчих індустріях.
Земля та житло	1. Земля: Частка освоєних земель під господарську діяльність 2. Житло: Частка населення, задоволеного доступністю житла
Добробут жителів	Соціальна згуртованість: Індекс якості уряду

Джерело: сформовано на основі [10]

Економічна привабливість – це спосіб розуміння різних показників, таких як рівень добробуту та продуктивність регіону, його здатність запропонувати різноманітність промислової діяльності та сприятливе середовище для підприємництва та досліджень, а також допомогти потенційним інвесторам та талантам оцінити динамічність ринку праці.

У показнику задоволеності споживачів туристичною інфраструктурою регіону наголошується на ролі культурної спадщини у залученні відвідувачів та інвестицій, пов'язаних з туризмом, у регіон. У той же час туризм необхідно оцінювати за якістю, а не за кількістю. Культурні та творчі галузі важливі з погляду економічного впливу та зайнятості. Вони також стимулюють інновації в економіці та вносять позитивний внесок в інші сфери суспільства (добробут та здоров'я, освіта, інклюзивність, відродження міст тощо). Цей індикатор дозволяє оцінити внесок культурного сектора в економічний розвиток, актив регіонів для спілкування з потенційними відвідувачами, а також залучення інвесторів, які бажають мати динамічний сектор у цій сфері.

Земля та житло дозволяють регіонам оцінити, чи залишається вартість життя привабливою рисою чи вона потребує уваги. Наявність промислових зон під ключ дозволить інвесторам оцінити привабливість території з погляду промислової та сільськогосподарської інфраструктури.

Добробут жителів є важливим показником життєздатності та стійкості регіону до потрясінь. Індекс якості уряду, який ми виділяємо як пріоритетний, заснований на масштабному опитуванні громадян Європи під час якого респондентів запитують про сприйняття та досвід корупції в державному секторі, а також про те, якою мірою громадяни оцінюють різні послуги державного сектора. Як інструмент, заснований на сприйнятті, він допомагає особам, які приймають рішення, покращувати надання послуг на основі досвіду бенефіціарів. Це також дозволяє потенційним інвесторам оцінити інституційну цілісність.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Аналіз ситуації, що складається на теперішній час в регіонах у зв'язку із наслідками російської агресії, опрацювання прийнятих за останній період законодавчих актів та рішень органів влади, дослідження фактичних статистичних даних, розробки в науковій літературі, висновки фахівців, а також проведення власних досліджень дозволили: запропонувати нову типологію територій в прив'язці до адміністративного поділу держави, в основу якого було покладено оцінку стану економічної та соціальної сфери, специфіку вирішення потреби в інвестуванні та розробки програм регіонального розвитку; визначити основні напрями розвитку різних галузей виробничої та невиробничої сфер, із конкретизацією завдань, що можуть бути вирішені на регіональному рівні в залежності від специфіки ситуації в тому чи іншому регіоні; запропонувати впровадження цілого ряду механізмів фінансування, зокрема, на регіональному рівні, включаючи створення різного роду інвестиційних фондів та програм, конкретизувати методику, що застосовується в ОЕСР, щодо вибору пріоритетних для

України показників моніторингу привабливості регіонів у післявоєнний період.

В умовах теперішніх викликів, для України в питаннях регіонального розвитку стає актуальним опанування досвіду країн, які пережили збройні конфлікти та військові дії. Тут доцільно згадати Грузію, що пережила збройний конфлікт 2008 р., який завдав серйозної шкоди її економіці. Події на Балканах у 1996-2004 рр. також можуть бути корисним досвідом гармонізації розвитку країни з курсом європейської інтеграції. Орієнтуючись на балканський досвід, нами в подальшому будуть уточнені та доповнені основні механізми післявоєнного відродження територій України.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Оновлено актуальний перелік громад у районах бойових дій, на ТОТ та тих, що в оточенні. URL: <https://cutt.ly/DNdmFiE>
2. УКРІНФОРМ. Мультимедійна платформа іномовлення в Україні. URL: <http://surl.li/dlgtu>
3. Ткачук А. Відновлення України. Регіональний аспект. *Реанімаційний пакет реформ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/ONdGCLX>
4. ЕВАКУАЦІЯ.CITY. Скільки українців повернулися додому з ЄС. URL: <http://surl.li/dlgtv>
5. Damaged In Ua. Проект «Росія заплатить». Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. 2022. URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>
6. Павлиш О. Унаслідок ударів з 10 жовтня РФ завдала збитків на мільярди доларів – глава Міненерго. *Економічна правда*. 2022. URL: <https://cutt.ly/pNfjd6i>

7. Про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» : Закон України від 09.07.2022 №2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n7>

8. Ільїч Л.М., Яковенко І.В., Акіліна О.В., Панченко А.Г. Впровадження нових механізмів управління роботою закладів соціальної сфери у зв'язку із наслідками вторгненням російської федерації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/627>

9. Satov O., Pavliuk V., Akilina O. Sustainable development of regions: Creation of a future settlement by means of unification of territorial communities and implementation of innovative initiatives by agents of change. 34th International-Business-Information-Management-Association (IBIMA) Conference. Madrid, SPAIN. 2019. pp. 4166-4178. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000556337405078>

10. OECD. «Measuring the attractiveness of regions», *OECD Regional Development Papers*, No. 36, OECD Publishing, Paris, 2022. <https://doi.org/10.1787/fbe44086-en>.

References

1. The official website of the Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2022), “Updated the current list of communities in the areas of hostilities, on the TOT and those in the surrounding area”, available at: <https://cutt.ly/DNdmFiE> (Accessed 28 October 2022).

2. UKRINFORM. (2022), “In Ukraine, 15% of the population became internally displaced”, available at: <http://surl.li/dlgtu> (Accessed 10 November 2022).

3. Tkachuk, A. (2022), “Restoration of Ukraine. Regional aspect”, *Reanimatsijnyj paket reform*, available at: <https://cutt.ly/ONdGCLX> (Accessed 28 October 2022).

4. EVACUATION.CITY. (2022), “How many Ukrainians returned home from the EU”, available at: <http://surl.li/dlgtv> (Accessed 10 October 2022).

5. Damaged In Ua. (2022), “Russia will pay” project. Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of September 1, 2022”, available at: <https://damaged.in.ua/damage-assessment> (Accessed 10 October 2022).

6. Pavlysh, O. (2022), “As a result of the strikes since October 10, the Russian Federation has caused billions of dollars in losses - the head of the Ministry of Energy”, *Ekonomichna pravda*, available at: <https://cutt.ly/pNfjd6i> (Accessed 10 October 2022).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Basics of State Regional Policy and the Policy of Reconstruction of Regions and Territories”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n7> (Accessed 28 October 2022).

8. Il'ich, L.M. Yakovenko, I.V. Akilina, O.V. and Panchenko A.H. (2022), Implementation of new management technique in social sphere institutions' functioning reasoned by invasion of ukraine by russian federation”, *Electronic scientific journal “Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok”*, vol.10, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/627> (Accessed 10 October 2022).

9. Satov, O. Pavliuk, V. and Akilina, O. (2019), “Sustainable development of regions: Creation of a future settlement by means of unification of territorial communities and implementation of innovative initiatives by agents of change”, *34th International-Business-Information-Management-Association (IBIMA) Conference, Madrid, SPAIN*, pp. 4166-4178, available at: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000556337405078> (Accessed 10 October 2022).

10. OECD. (2022), “Measuring the attractiveness of regions”, *OECD Regional Development Papers*, vol. 36, OECD Publishing, Paris, available at: <https://doi.org/10.1787/fbe44086-en> (Accessed 10 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 19.11.2022 р.